

Typowy przedmiot opinii i rola biegłego w sporach dotyczących tworzenia i eksploataowania utworu audiowizualnego

dr Iga Bałos

ibalos@afm.edu.pl

**OTHERS
In Movie
Theater**

**Me
(film expert)**

Źródło: T. Zaret, <https://knowyourmeme.com/photos/2215847-tony-zaret>

Dlaczego spory dotyczące utworów audiowizualnych wymagają zaangażowania biegłego?

(nie)typowe przedmioty sporu

- przedmiot ochrony prawnego-autorskiej w kontekście przebiegu produkcji (od rozwoju projektu do dystrybucji)
- definicja utworu audiowizualnego i poszczególnych rodzajów utworów audiowizualnych
- wysokość należnego wynagrodzenia, zwłaszcza w kontekście „ryczałtowego odszkodowania”

Biegły z zakresu...?

Forensic Watch

Ocena kompetencji
kandydata/biegłego sądowego

<http://forensicwatch.pl/web/narzedzie01.php>

Wykaz dyscyplin (specjalności) biegłych sądowych

G. Sztuka

G.1. Sztuki filmowe

G.1.1 Film i Telewizja

+ produkcja + eksploatacja

Biegły z zakresu...?

- biegły z zakresu księgowości i finansów organizacji zarządzania zbiorowego prawami autorskimi
- biegły z zakresu medioznawstwa
- biegły z zakresu literaturoznawstwa
- biegły o doświadczeniu w zakresie praktyki rynkowej zawierania umów dotyczących wynagrodzenia należnego twórcom
- biegły z zakresu ekonomii, marketingu i reklamy
- biegły z zakresu animacji
- biegły z zakresu wyceny dóbr niematerialnych i prawnych

Wyrok
Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z dnia 30 lipca 2018 r.
VI ACa 531/16

Ponadto - w ocenie Sądu I Instancji - "medioznawstwo" nie jest rzeczywistą sferą wiedzy specjalnej, co do której możliwe jest powołanie biegłego. Nie jest to dziedzina wiedzy ani umiejętności, która może podlegać jakiegokolwiek obiektywnej weryfikacji bądź ocenie kwalifikacji. Jest to ogólne określenie pewnej sfery badań znajdującej się w zakresie zainteresowań socjologów, antropologów, psychologów, politologów a także filozofów.

Biegli na listach wybranych SO

- SO w Warszawie: „sztuka filmowa i telewizyjna”
- SO w Szczecinie: „kinematografia, fotografia, nowe media”
[ustalenie i istnienie osobistych i majątkowych praw autorskich;
ustalenie zakresu ochrony prawnoautorskiej]
- Specjalizacje: muzyka, prawo autorskie, sztuka, technika wideo,
„badania audiowizualne”, „badanie legalności filmów (informatyka)”,
ochrona mienia i osób (inne),

Biegły *ad hoc*

- Czy wniesie nieznanne sądowi wiadomości specjalistyczne?
- „problem” ograniczonej liczby ekspertów, działających w ramach danych instytucji

Przedmiot ochrony

- Brak definicji „utworu audiowizualnego” w PrAut

USTAWA z dnia 30 czerwca 2005 r. o kinematografii

Art. 4. [Pojęcie filmu i filmu polskiego]

1. Filmem jest utwór dowolnej długości, w tym utwór dokumentalny lub animowany, złożony z serii następujących po sobie obrazów z dźwiękiem lub bez dźwięku, utrwalonych na jakimkolwiek nośniku umożliwiającym wielokrotne odtwarzanie, wywołujących wrażenie ruchu i składających się na oryginalną całość, wyrażającą akcję (treść) w indywidualnej formie, a ponadto, z wyjątkiem utworów dokumentalnych i animowanych, przewidziany do wyświetlania w kinie jako pierwszym polu eksploatacji w rozumieniu przepisów o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Filmem jest również utwór, który z powodu okoliczności niezawinionych nie został wyświetlony w kinie.

Przedmiot ochrony

Wyr. WSA w Warszawie, 4.1.2022 r., VII SA/Wa 1292/21

Organ zaniechał przeprowadzenia wnioskowanego dowodu z opinii biegłego na okoliczność pojęcia "utwór audiowizualny" (...)

Brak było jakichkolwiek podstaw do przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego. Biegły może wypowiadać się co do okoliczności dotyczących stanu faktycznego. Jego opinia ułatwia ocenę zebranego materiału dowodowego, gdy są do tego potrzebne wiadomości specjalne, nie może jednak zastąpić organu w procesie wykładni prawa.

Przedmiot ochrony

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu

z dnia 1 lipca 2015 r., I ACa 124/15

Ustalanie czy artykuły prasowe są utworami w rozumieniu
u.p.a.p.p.

TEZA aktualna

Sąd powinien samodzielnie badać, czy **artykuły prasowe** są utworami w rozumieniu art. 1 ust. 1 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych (t.j. Dz.U. z 2006 r. nr 90, poz. 631 ze zm.). **Posiłkowanie** się opinią biegłego przy takiej ocenie należy traktować jako **wyjątek** od reguły i **stosować wyłącznie w bardzo skomplikowanych przypadkach**.

Przedmiot ochrony

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z dnia 30 lipca 2018 r., VI ACa 531/16

Sąd Apelacyjny przeprowadził w postępowaniu apelacyjnym dowód z opinii biegłych - **na okoliczność czy przedstawione przez powódkę elementy koncepcji programu " (...)" zindywidualizowane w poszczególnych odcinkach tego programu miały charakter indywidualny i oryginalny**, a jeśli tak - to czy te charakterystyczne cechy programu zostały przejęte przez pozwaną przy produkcji programu " (...)", jakie konkretnie twórcze elementy z utworu powódki, (w tym scenariuszy odcinków poświęconych żywności light i szynce) zostały przejęte przez pozwaną (w szczególności w odcinkach poświęconych żywności light i szynce), czy utwory te stanowią dzieła samoistne, niesamoistne, czy jedynie dzieła inspirowane utworami, których twórcą (współtwórcą) jest powódka.

To zdjęcie, autor: Nieznany autor, licencja: [CC BY-SA-NC](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)

Przedmiot ochrony

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z dnia 30 lipca 2018 r., VI ACa 531/16

Opinia została sporządzona przez biegłych z Uniwersytetu (...), jest spójna, logiczna i konsekwentna. Wprawdzie w literaturze przyjmuje się, iż przedmiotem dowodu mogą być także zagadnienia wynikające z niektórych bardziej wyspecjalizowanych dziedzin prawa materialnego (tak T. Wiśniewski "Przebieg procesu cywilnego" LEX 2013 i cytowana tam literatura i orzecznictwo), **jednak wykładnia prawa autorskiego nie była przedmiotem tego dowodu**. Fakt, że biegli oprócz omówienia kwestii faktycznych i ocen przedmiotowego utworu, **wskazali również pogląd prawny**, nie dyskredytuje tej opinii, **pogląd ten bowiem w żaden sposób nie wiąże sądu orzekającego**.

Przedmiot ochrony

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z dnia 24 października 2019 r., I ACa 651/18

SO Sąd dał w pełni wiarę opiniom biegłych P. L. (k. 1280-1290) wraz z pisemną opinią uzupełniającą (k. 1469-1477) oraz J. P. (1) (k.1614-1640) wraz z ustną opinią uzupełniającą (p.e. rozprawy z 11 maja 2018 r.- k.1733-1737). **Uznał je za jasne, stanowcze i rzetelne, szczególnie odpowiadające na zadane pytania i sporządzone przez osoby posiadające fachową wiedzę w danej dziedzinie.** Podkreślił, że biegli dokonali szczegółowej analizy spornych utworów, a następnie przedstawili czytelne i logiczne wnioski. Mając na uwadze walory ww. opinii biegłych, sąd podzielił ich wnioski - które były zbieżne pod względem uznania, że utwór (...) nie przejmuje elementów twórczych utworu (...) - i przyjął za podstawę ustaleń faktycznych w sprawie.

Przedmiot ochrony

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z dnia 24 października 2019 r., I ACa 651/18

SA

Jednocześnie Sąd Okręgowy w całości podzielił ustalenia i ocenę wynikające z opinii biegłej P., **gdy tymczasem, w ocenie Sądu Apelacyjnego, opinia ta była ogólnikowa i niewiarygodna, nieadekwatnie odkodowująca sens, cel i charakter synopsis serialu** (...) w kontekście art. 1 prawa autorskiego, co w konsekwencji skutkowało wadliwą oceną, że nie zawierał on elementów oryginalnych i twórczych.

Przedmiot ochrony

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z dnia 24 października 2019 r., I ACa 651/18

Owa nieadekwatna analiza biegłej P., wynikająca zapewne z jej specjalizacji podstawowej, była nieprzydatna dla oceny autorskiego charakteru synopsis powoda i synopsis będącego podstawą scenariusza serialu (...). Zasadnicza jest tu rola sądu meriti, któremu opinia biegłego sądowego może dostarczyć jedynie wiadomości specjalnych w zakresie specyfiki procesu twórczego nad scenariuszem seriali telewizyjnego.

Przedmiot ochrony

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z dnia 24 października 2019 r., I ACa 651/18

Gdy tymczasem, owa ocena dokonana bez głębszej analizy merytorycznej twórczego (subiektywnego) i oryginalnego zestawienia "pomysłu" na serial, tworzącego jego kręgosłup, jako wyjściowego, wykreowanego elementu scenariusza serialu (element jego "biblii"), pomijała i przez to wykazywała niezrozumienie istoty procesu twórczego nad scenariuszem, skupiała się jedynie na warstwie językowej w sytuacji, gdy istota synopsis - zestawionego pomysłu serialu - sprowadza się do stworzenia zasadniczych, autorskich i oryginalnych wątków serialu, które stanowią bazowy "pomysł" serialu, który następnie wypełniany jest treścią w ramach dalszych elementów biblii: charakterystyką postaci, story line, a finalną postać przybiera w konkretnych odcinkach scenariusza, które mnożą wątki i sytuacje, ale na bazie zasadniczych danych bazowych, zawartych wyjściowo w synopsis (pomyśle) serialu i pozostałych elementach biblii serialu, stworzyć całość utworu (scenariusza).

Przedmiot ochrony

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z dnia 24 października 2019 r., I ACa 651/18

- **Uchylił się** [biegły – przyp. I.B.] od twórczej oceny synopsis (...) (minuta 4-5 rozprawy) pozostawiając to sądowni,
- **Nie potrafił zdefiniować czym jest synopsis.** Wskazał, że jest to techniczne odtworzenie, streszczenie, zareklamowanie, ale także idea, pomysł (minuta 37 - 38) i że przejście mogło nastąpić z (...) (minuta 43). Oceniając końcowe efekty pracy scenarzysty nie potrafił przesądzić i ocenić, które teksty są ważniejsze - czy te wstępne (synopsis, story line, charakterystyki postaci), czy ostateczne, wyrażone w scenariuszach poszczególnych odcinków. **Ponownie nie chciał przesądzić, czy nastąpiło opracowanie, czy tylko inspiracja** (minuta 55 - 58), chociaż zauważył, że motywy przewodnie są tożsame (minuty 62 - 66) w obu synopsisach.

Przedmiot ochrony

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z dnia 24 października 2019 r., I ACa 651/18

Synopsis, rozumiany jako ustalony pomysł wraz z opisem zasadniczych podmiotów (bohaterów), wątków, wydarzeń, miejsc - może być utworem, jeżeli ma postać twórczą autora i oryginalną.

Takim był synopsis (...) autorstwa powoda, który inspirowany amerykańskimi serialami, stworzył zestalony pomysł oryginalnego serialu polskiego, dotyczącego życia rodziny polskich milionerów: jednej rodziny milionerów, jednej korporacji (holdingu), z wątkiem nastoletniej milionerki.

Przedmiot ochrony

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z dnia 24 października 2019 r., I ACa 651/18

W tak poszerzonym spektrum faktycznym nie może być wątpliwości, że scenariusz serialu w swym pełnym spektrum obejmuje zarówno: synopsis, story line, charakterystykę postaci, jak i poszczególne odcinki serialu. Oczywiście, w przypadku tych trzech pierwszych elementów wkładowych, chodzi o ich postać ustaloną, oryginalną i twórczą.

Tak było w sprawie niniejszej.

Przedmiot ochrony

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z dnia 25 kwietnia 2019 r., I ACa 757/16

Sąd Okręgowy zignorował powyższe wypracowane w doktrynie i orzecznictwie kryteria pozwalające zakwalifikować dany utwór jako utwór audiowizualny.

Zasadniczo pozwany ma rację, że kwalifikacja utworu jako utworu audiowizualnego ma charakter oceny prawnej, zatem zazwyczaj nie wymaga udziału biegłego. Zważywszy jednak na zakres stawianych przez pozwanego zarzutów (pozwany podnosił, że mamy do czynienia z grafiką), słuszne było zasięgnięcie opinii biegłego z zakresu animacji, który mógł wyjaśnić sądowi, czym różnią się te typy utworów, a także przybliżyć kwestie techniczne pomocne dla kwalifikacji prawnej utworów powoda.

Przedmiot ochrony

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z dnia 25 kwietnia 2019 r., I ACa 757/16

Biegły prof. N. zwrócił przy tym uwagę, że termin "utwór audiowizualny" jest pojęciem szerszym niż pojęcie "utwór filmowy" (co - jak już wyżej wskazano - wynika wprost z art. 1 ust. 2 pkt 9 pr. aut.). Odnosząc się do zarzutu, że kilkusekundowe animacje autorstwa powoda wykorzystywane jako przerywniki między audycjami pełnią rolę plansz i podkreślają wobec widza identyfikację nadawcy, biegły odrzucił sugestię pozwanego, że z tego względu winny być one traktowane jak plansze, czyli nieruchome utwory graficzne. Biegły podkreślił, że są one animacjami i wraz z celowo stworzoną warstwą dźwiękową składają się na utwór audiowizualny. Dodatkowo na rozprawie w dniu 5 listopada 2015 r. biegły przeprowadził rozróżnienie między prostą grafiką ekranową, która nie spełnia warunków utworu audiowizualnego (tzw. okienka), oraz grafiką złożoną, która warunki takie spełnia. Biegły wskazał, że utwory powoda są formami budowanymi na jednym ujęciu, tym niemniej pozostają one utworami audiowizualnymi.

Doktryna

- płynne granice samego pojęcia utworu audiowizualnego
- konieczność uwzględnienia reżimu, stworzonego w dla utworów filmowych (głównie kinematograficznych)
- rozciąganie zasad wypłaty tantiem zaburza aksjologię instytucji „wynagrodzenia dodatkowego”

M. Czajkowska-Dąbrowska, A. Wojciechowska [w:] Komentarz do ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych [w:] Ustawy autorskie. Komentarze. Tom II, red. R. Markiewicz, Warszawa 2021, art. 70.
<https://sip.lex.pl/#/commentary/587837852/635292>

Wynagrodzenie

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z dnia 15 maja 2009 r., I ACa 151/09

Na podstawie opinii biegłego Sąd ustalił, że za poprawienie półgodzinnego odcinka serialu telewizyjnego obecnie można otrzymać od 8.000 zł do 25.000 zł. Znany i doświadczony scenarzysta dostaje o wiele wyższe wynagrodzenie za poprawienie scenariusza niż nieznan scenarzysta za napisanie całego scenariusza. W konsekwencji uwzględniając fakt, iż odcinki przedmiotowego serialu trwały około 50 minut, przyjmując wynagrodzenie powoda za poprawienie półgodzinnego odcinka serialu w wysokości 8.000 zł.

To zdjęcie, autor: Nieznany autor, licencja: [CC BY-SA](#)

Wynagrodzenie

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z dnia 15 maja 2009 r., I ACa 151/09

Sąd przyjął, że za poprawienie dwunastu 50-minutowych odcinków serialu powód mógłby otrzymać wynagrodzenie rynkowe w wysokości 160.000 zł. Jednakże uwzględnieniu podlegały wysokość budżetu i stawki wynagrodzenia dla twórców serialu (...). Skoro powód jako reżyser serialu (...) podpisał umowę z pozwaną jako producentem serialu, za wynagrodzeniem za reżyserię w wysokości 120.000 zł. to za poprawienie scenariusza na podstawie umowy nie mógłby uzyskać wyższego wynagrodzenia.

Wynagrodzenie

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z dnia 15 maja 2009 r., I ACa 151/09

Nie ustalono skąd biegły powziął wiedzę co do odcinków 1 i 2 odnośnie których, jak przyznał powód w załączniku do pozwu, brak dokumentacji wskazującej nakład jego pracy, a odnośnie do pozostałych skąd wzięły się różnice z pierwotnym oznaczeniem powoda (...). Nie oddzielono zmian wynikających z inicjatywy aktorów, zmian wprowadzanych w toku przez M. S. bądź mieszczących się w granicach tzw. obowiązków reżyserskich przewidzianych umową z dnia (...) r. i objętych wynagrodzeniem reżysera. Biegły wskazywał ponadto na skutki zmian dla atrakcyjności filmu, to jest elementy powstałe później, nieprzewidywalne i nie mające znaczenia na etapie zawierania umów.

Wynagrodzenie

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z dnia 15 maja 2009 r., I ACa 151/09

W tym stanie rzeczy Sąd Apelacyjny uznał, że nie można ustalić w sposób precyzyjny i jednoznaczny nakładu pracy twórczej powoda w zakresie zmian scenariusza i dialogów. **Ponowne prowadzenie dowodu z opinii biegłego nie jest celowe zważywszy na dotychczasową nieskuteczność tego środka dowodowego** (opinia J. K., podstawowa i uzupełniająca opinia J. B.).

Wynagrodzenie

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z dnia 15 maja 2009 r., I ACa 151/09

(...) uwzględniając w oparciu o kosztorys wynikowy, że całość honorariów wypłaconych autorom scenariuszy i dialogów wyniosła 87.000 zł (...), praca powoda miała charakter uzupełniający, dotyczyła filmu formatowego ograniczającego znacząco samodzielność i zakres zmian, polegała na modyfikacji gotowego scenariusza i dialogów **Sąd przyjął że powodowi przysługuje wynagrodzenie w kwocie odpowiadającej 50% wynagrodzenia wypłaconego pozostałym scenarzystom i autorom dialogów (43.500 zł), z uwagi na wyższe kwalifikacje zawodowe powoda podwyższonego o 10%, zaokrąglonego w górę do kwoty 48.000 zł.**

Wynagrodzenie

Wyrok Sądu Okręgowego w Częstochowie
z dnia 27 października 2015 r., I C 306/11

- Nie wszystkie jednak kwestie, którymi zajmował się w swojej opinii biegły wymagają wiadomości specjalnych. Na pewno opinia biegłego stanowiła istotne źródło wiedzy co do stawek wynagrodzeń pobieranych od operatorów kablowych na rzecz organizacji zbiorowego zarządzania w innych krajach Unii Europejskiej.
- Natomiast, w ocenie Sądu, dokonywane przeliczenia i ustalane proporcje, ponieważ nie opierają się na jakiś powszechnie obowiązujących metodach wynikających czy to z uregulowań prawnych, czy też z praktyki, tradycji czy zasad stosowanych w branży majątkowych praw autorskich, a jedynie stanowiły pewną „koncepcję” opracowaną przez biegłego, mogły być przedmiotem własnej oceny przez Sąd.

Wynagrodzenie

Wyrok Sądu Okręgowego w Częstochowie
z dnia 27 października 2015 r., I C 306/11

- Nie sposób zatem przy określaniu wysokości stawki procentowej właściwej dla obliczenia wynagrodzenia należnego powodowi z tytułu reemisji przez pozwaną w sieci telewizji kablowej utworów audiowizualnych opierać się w głównej mierze na porównaniu stawek obowiązujących w innych przykładowych krajach Unii Europejskiej, przy zupełnym pominięciu stawek występujących w Polsce.
- Zakładając, że wskazane przez biegłego dr P. K. (1) dane co do stawek wynagrodzeń uiszczanych przez operatorów kablowych na rzecz organizacji zbiorowego zarządzania w innych krajach Unii Europejskiej są nadal aktualne, to trzeba uznać, że wynagrodzenie powoda w wysokości 2,8% i 2,2% dochodów pozwanej mieści się w stawkach wynagrodzeń uiszczanych na rzecz organizacji zbiorowego zarządzania w innych krajach Unii Europejskiej, które wynoszą od 1,4% do 5,1%, z tym, że w niektórych krajach obciążenie operatorów kablowych z tytułu opłat na rzecz organizacji zbiorowego zarządzania obejmuje opłaty na rzecz nadawców, a w innych opłaty te są uiszczane niezależnie.

Wynagrodzenie

Wyrok Sądu Okręgowego w Częstochowie
z dnia 27 października 2015 r., I C 306/11

Biegli P. K. (1) i A. P. ustalili więc wynagrodzenia na poziomie znacznie różniącym się od siebie. Tak różne stanowiska opiniujących w analogicznych sprawach dodatkowo świadczą o braku jakiejś jednej powszechnie obowiązującej metodologii wyliczania tego rodzaju wynagrodzeń. Jednocześnie, poważne trudności na etapie poszukiwania osób, które mogłyby pełnić funkcje biegłego w niniejszej sprawie, pośrednio również świadczą o braku odrębnej usystematyzowanej specjalistycznej dziedziny wiedzy w zakresie metodologii, sposobów wyliczania tego rodzaju wynagrodzeń czy obowiązujących w tym zakresie standardów, jak jest to np. w zakresie szacowania nieruchomości.

Doktryna

„Nawet jeżeli osoby wskazane jako biegli podejmują się zleconego im zadania, nie znaczy to, że dostatecznie znają specyfikę twórczości audiowizualnej, modele biznesowe istniejące w tej dziedzinie, praktykę zbiorowego zarządu i inne jeszcze czynniki mogące wpływać na wysokość wynagrodzeń audiowizualnych.”

M. Czajkowska-Dąbrowska, A. Wojciechowska [w:] Komentarz do ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych [w:] Ustawy autorskie. Komentarze. Tom II, red. R. Markiewicz, Warszawa 2021, art. 70.
<https://sip.lex.pl/#/commentary/587837852/635292> (dostęp: 2024-06-19 18:22)

“
TRUST ME
I'M A
FILM PRODUCER
”

TRUST ME
I'M AN
EXPERT

Trust Me

I'M

FILMMAKER

and I Know Stuff

"Trust, but verify"

Ronald Reagan

<https://images.app.goo.gl/wNj6cvXJVCSbzS4k7>

Typowy przedmiot opinii i rola biegłego w sporach dotyczących tworzenia i eksploataowania utworu audiowizualnego

dr Iga Bałos

ibalos@afm.edu.pl

